

PYHÄJÄRVI Leppämäki tuulivoimahankealueen arkeologinen inventointi 2021

**Janne Soisalo
Timo Sepänmaa**

Tilaaaja: Megatuuli Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Kartat	3
Inventointi	5
Tulos	5
Lähteet	6
Muinaisjännökset	6
1 PYHÄJÄRVI SYRJÄMÄKI 1	6
2 PYHÄJÄRVI LEPPÄMÄKI	7
4 PYHÄJÄRVI LEPPÄLAMPI	8
Muut kulttuuriperintökohde	9
3 PYHÄJÄRVI SYRJÄMÄKI 2	9

Kansikuva: Kallioista metsäaluetta Syrjämäellä, suunnitellun tuulivoimalan n:o 1 pohjoispuolella, hankealueen pohjoisosassa. Kuvattu luoteeseen.

Perustiedot

Alue: Pyhäjärven Leppämäen tuulivoimapuiston hankealue, joka sijaitsee Pyhäjärven kirkosta noin 25 km etelään, Pihtiputaan rajalla.

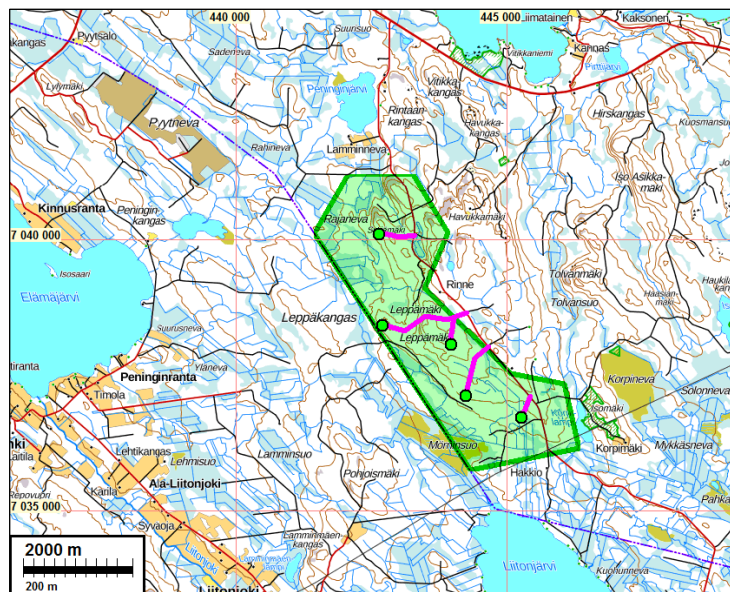
Tarkoitus: Selvittää tuulivoimapuiston hankealueen muinaisjännökset ja muut suojeltavat arkeologiset kohteet.

Työaika: Maastotyö 22.9.2021

Tilaja: Megatuuli Oy

Tekijät: Mikroliitti Oy / Janne Soisalo ja Timo Sepänmaa

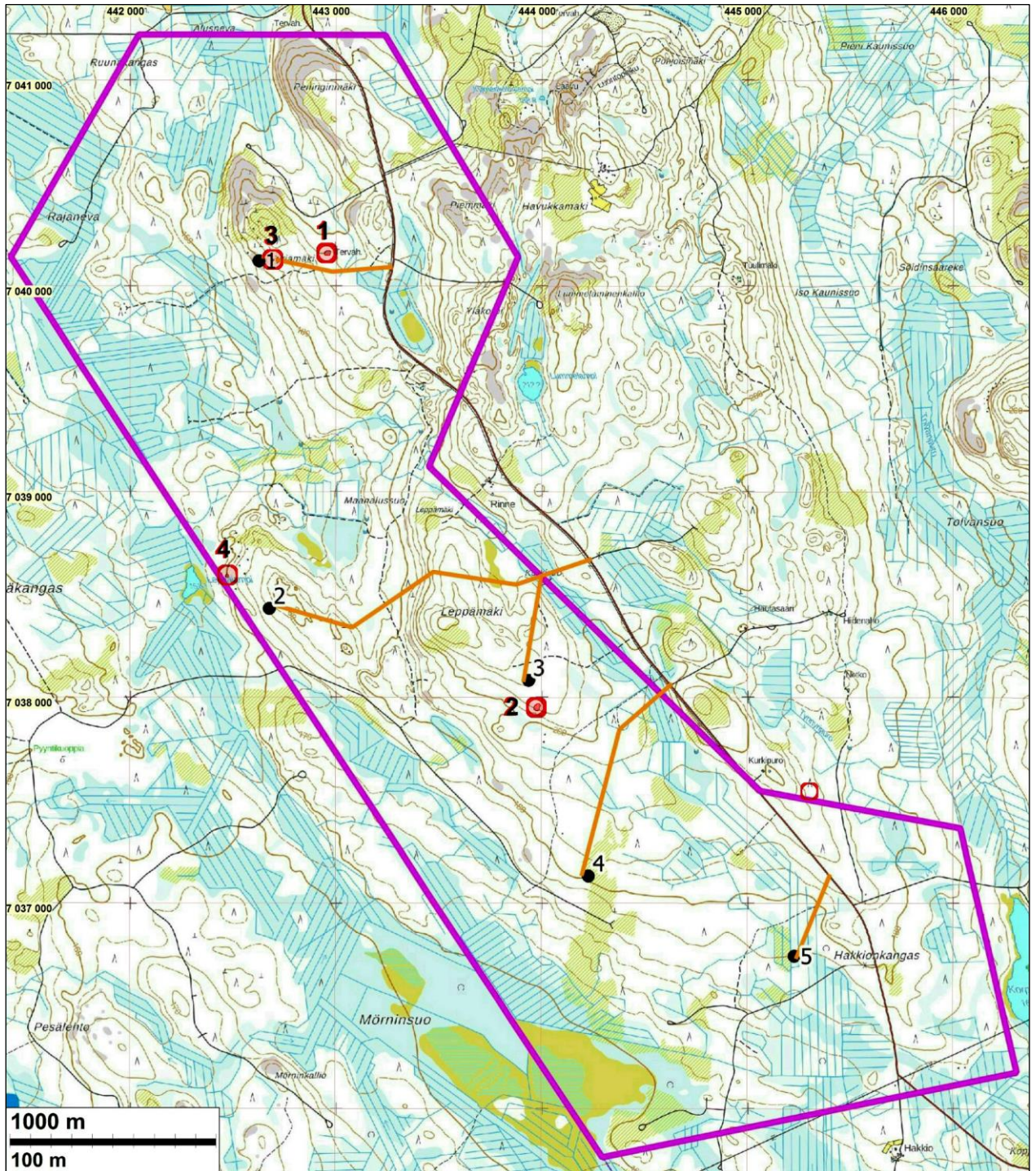
Tulos: Ennen inventointia hankealueelta, aivan sen reunamalta, tunnettiin yksi muinaisjännös, kvartsilouhos. Inventoinnissa havaittiin kaksi muinaisjännökseksi luokiteltua tervahautaa ja muuna kulttuuriperintökohteena pilkkapuu. Alueella on siis neljä suojelukohdetta. Ennestään tunnettu kohde Leppälampi sijaitsee 260 m voimalapaikasta ja huoltotiestä. Yksi tervahauta sijaitsee 330 m voimalapaikasta ja 80 m huoltotiestä, toinen 130 m etäisyydellä voimalapaikan keskikohdasta ja saman verran sinne tulevasta huoltotiestä. Pilkkapuu (raportin kohde 3) sijaitsee 65 m etäisyydellä voimalapaikan keskikohdasta ja huoltotien kupeessa.

Hankealue vihreällä, suunnitellut uudet huoltotiet on merkitty sinipunaisella viivalla ja tuulivoimalat vihreillä ympyröillä.

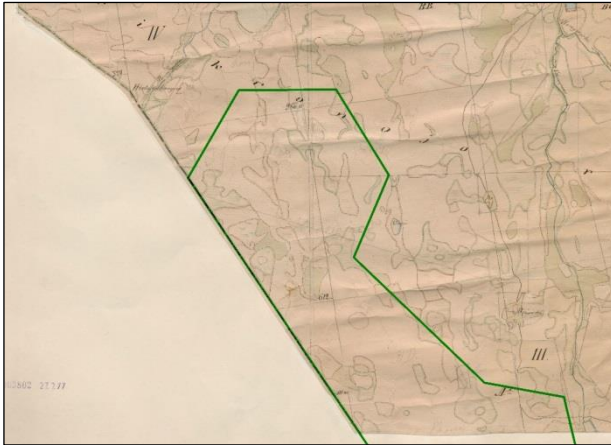
Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta toukokuussa 2021, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännörekisteri on tarkastettu 9/2021. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatun-
nusta. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä.

Kartat

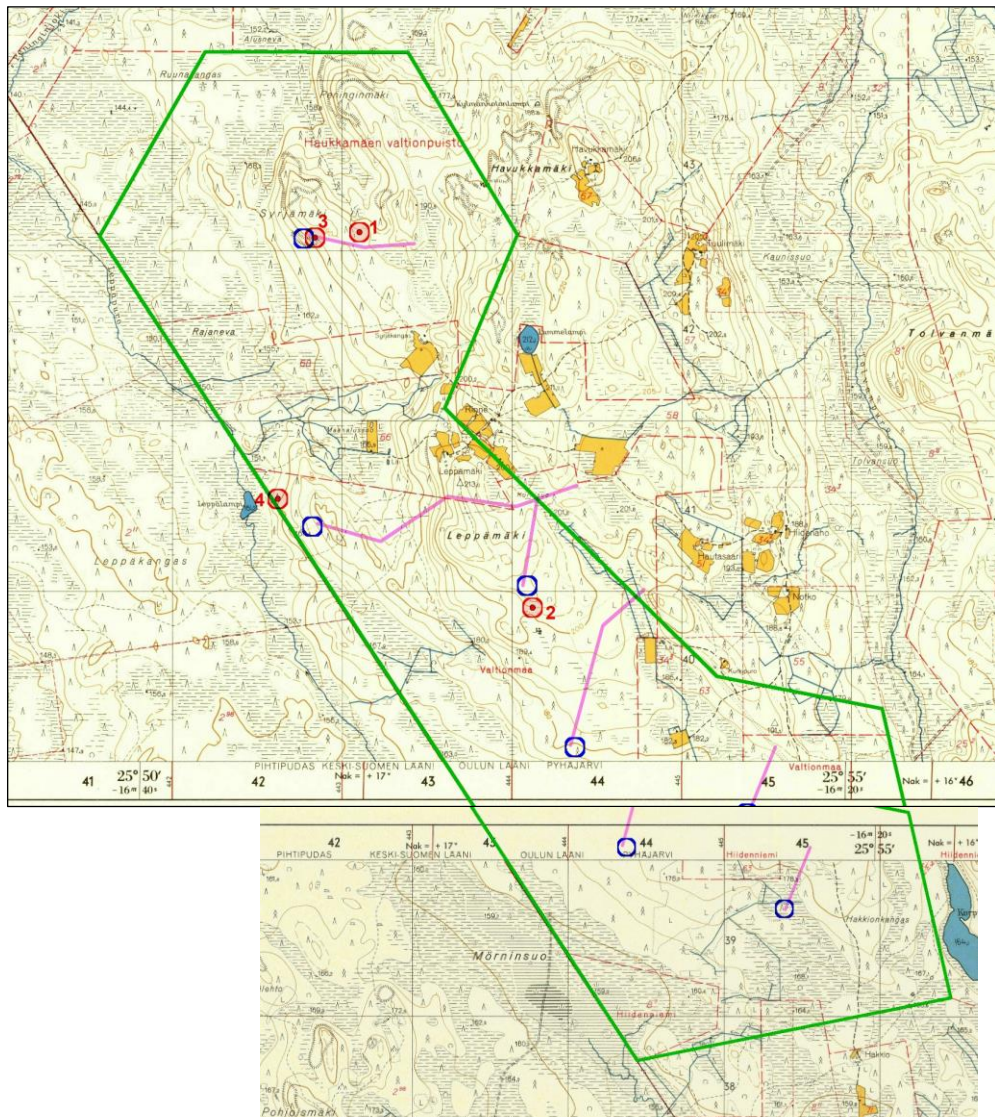

Hankealueen raja merkitty vaaleanpunaisella viivalla. Suunniteltujen tuulivoimaloiden paikat merkitty mustilla ympyröillä suunnitellut uudet huoltotiet on merkitty oransseilla viivoilla. Alueella nyt todetut arkeologiset kohteet on merkitty punaisilla ympyröillä ja raportin kohdenumeroilla.

(Karttapohja Megatuuli Oy)

Otteet Pyhäjärven pitäjänkartasta v. 1846. Vasemmalla osa 3321 07, oikealla 3312 09. Hankealueen raja on merkitty vihreällä viivalla. Alueella ei ole siinä asutusta. Alla otteet vastaavista peruskartoista v. 1964. Siinä alueella on yksi talo: Leppämäki. On todennäköistä että alueella ei ole ollut kiinteä asutusta ennen 1900 lukua. Tarkempia vanhoja karttoja ei katsottu tarpeelliseksi etsiä ja tarkastella.

Peruskarttaotteille on päälle piirretty voimalapaikat, uudet huoltotiet sekä muinaisjännökset punaisella.

Inventointi

Megatuuli Oy suunnittelee viiden voimalan tuulipistoa Pyhäjärven eteläosaan, Leppämäen – Syrjämäen alueelle. Megatuuli Oy tilasi hankealueen arkeologisen inventoinnin Mikrolitti Oy:tä. Inventoinnin maastotyön tekivät Timo Sepänmaa ja Janne Soisalo 22.9.2021, työn kannalta oivissa havainnointiolosuhteissa. Maastotyö keskittyi pääosin uusille voimalapaikoille ja huoltotielinjoille ja niiden liepeille. Lisäksi tarkastettiin niistä etäämmällä sijaitsevia, laserkeilausaineistosta havaittuja arkeologisesti kiinnostavia maastonkohtia.

Tuulivoimapuiston hankealue on Pyhäjärven eteläosassa. Lounaassa se rajautuu Pihtiputaan rajaan. Kyseessä on vanha maakuntaraja: Pyhäjärvi on vanhaa Pohjanmaata ja Pihtipudas vanhaa Hämettä. Alue on mäkimaastoa, osin kallioita, osin soita, maaperä hiekkamoreenia. Kasvillisuus on pääasiassa mänty- ja kuusimetsää.

Alue on Kymijoen ja Pyhäjoen välistä vedenjakaja-alueita. Alue sijoittuu 152–222 m mpy. korkeustasojen välille. Alavimmat alueet sijoittuvat alueen lounais- ja luoteisosiin ja ne ovat suota tai suometsää. Muinaisen Itämeren varhaisvaihe, Ancyliusjärvi on alueella ollut noin 157 m tasolla noin 8500 eKr., jolloin (itä- ja kaakkois-) Suomessa on ollut jo hyvin harvaa asutusta. Vesi on tuolloin laskenut nopeasti ja preboreaalisena ilmastokauden päättyessä 8200 eKr., vesi on vetäytynyt koko alueelta. On ilmeistä, että alueen eteläpään eteläpuolella sijaitseva Liitonjärvi on ulotunut muinoin Mörninsuolle. Muutoin alueella ei ole nykyisiä ja tuskin muinasiakaan pikku puroja laajempia vesistöjä. On siis varsin epätodennäköistä, että alueelta voisi löytyä kivikautisia asuinpaikkoja tai esihistoriaa ylipäätään.

Pyhäjärven 1840 luvulla laaditulla pitäjänkartalla hankealue on kokonaisuudessaan merkitty kuuluvaksi kylään ”Särkijärvi Krono jord”. Pitäjänkartalle alueelle ei ole merkitty asutusta. Hankealue on vuoden 1964 peruskarttojen (3321 07 ja 3312 09) kyläjakoja osalta pääasiassa Valtionmaata ja Haukkamäen valtionpuistoa, osin myös Hiidenniemen kylää. Myöhemmillä peruskartoilla (3321 07, 1986 ja 3312 09, 1992) kyläjako on muuttunut. Alue on pääasiassa Hiidenniemen kylää, alueella on myös hieman Valtionmaata ja Mäkikylän takamaita. Vuoden 1964 peruskartoilla alueella on ollut kaksi asuttua taloa: Hiidenniemen kylän Syrjämäki ja Leppäkangas sekä melko laajalti näihin ja läheisiin tiloihin liittyviä viljelyksiä. Nykyisin alueella ei ole asutusta tai viljelyksiä. Alueella tuskin on löydettävissä historiallisen ajan asutukseen liittyviä jäännöksiä.

Maastossa siis katsottiin voimalapaikkojen alueet ja uudet tielinjat. Yhdessä kohdin havaittiin tielinjan tuntumassa pilkkapuu eli merkkipuu, joka katsottiin kulttuuriperintökohteeksi. Muualla ei havaittu mitään arkeologisesti kiinnostavaa. Laserkeilausaineistoon perustuvasta Maanmittauslaitoksen paikkatietoikkunan rinnevarjostuksesta paikannettuista arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisista maarakenteista kaksi osittautui odotetusti tervahautoiksi. Muutoin alueella ei muuallakaan havaittu mitään mainittavaa.

Tulos

Hankealueelta tunnettiin ennen inventointia yksi muinaisjäännös, Leppälampi, kvartsilouhos siirtolohkareessa (raportin kohde nro 4). Inventoinnissa löytyi kaksi muinaisjäännöstä: Syrjämäki 1 (1) ja Leppämäki (2), molemmat tervahautoja. Lisäksi havaittiin yksi muu kulttuuriperintökohde, Syrjämäki 2, merkkipuu (3).

Ennestään tunnettu kohde Leppälampi sijaitsee 260 m voimalapaikasta ja huoltotiestä. Syrjämäki 1 sijaitsee 330 m voimalapaikasta ja 80 m huoltotiestä. Kohde Leppämäki sijaitsee 130 m

etäisyydellä voimalapaikan keskikohdasta ja saman verran sinne tulevasta huoltotiestä. Syrjämäki 2, merkkipuu sijaitsee 65 m etäisyydellä voimalapaikan keksikohdasta ja huoltotien kupeessa. On huomattava, että Syrjämäki 2 ei ole Muinaismuistolain suojaama kiinteä muinaisjäännös, vaan ns. muu kulttuuriperintökohde, joten tarvittaessa se on helpompi poistaa (kuin muinaisjäännös) asianmukaisen dokumentoinnin jälkeen. Muut kohteet ovat siksi etäällä rakennettavista maastoista, että hankkeella ei niihin ole vaikutusta.

3.12.2021

Janne Soisalo, Timo Sepänmaa

Lähteet

Kumpulainen, Miikka 2003: Kvartsilouhoksen tarkastuskertomus, Pyhäjärvi Hiidenniemi Leppälampi. Keski-Suomen Museo.

Pyhäjärven pitäjänkartta 1846. Maanmittauslaitos.

Peruskartat 3312 09; 1964, 1992 ja 3321 07; 1964, 1986. Maanmittauslaitos.

Muinaisjäännökset

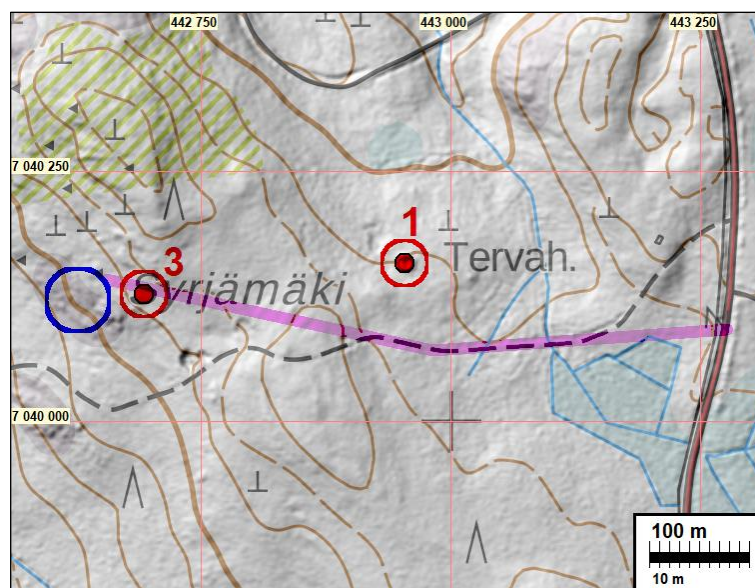
1 PYHÄJÄRVI SYRJÄMÄKI 1

Mjtunnus: (uusi kohde)
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

Koordin: N: 7040158 E: 442954

Tutkijat: Soisalo & Sepänmaa 2021 inventointi

Huomiot: Soisalo 2021:
 Suurikokoinen ja ehjä tervahauta sijaitsee mäntykankaalla. Halkaisija 25 m, vallien korkeus 2 m ja syvyys noin metrin. Halssi kohti luodetta.

Voimalapaikka sininen ympyrä ja huoltotie sinipunainen viiva.

Vasemmalla tervahaudan pohjaosa. Vasemmalla halssin kohta.

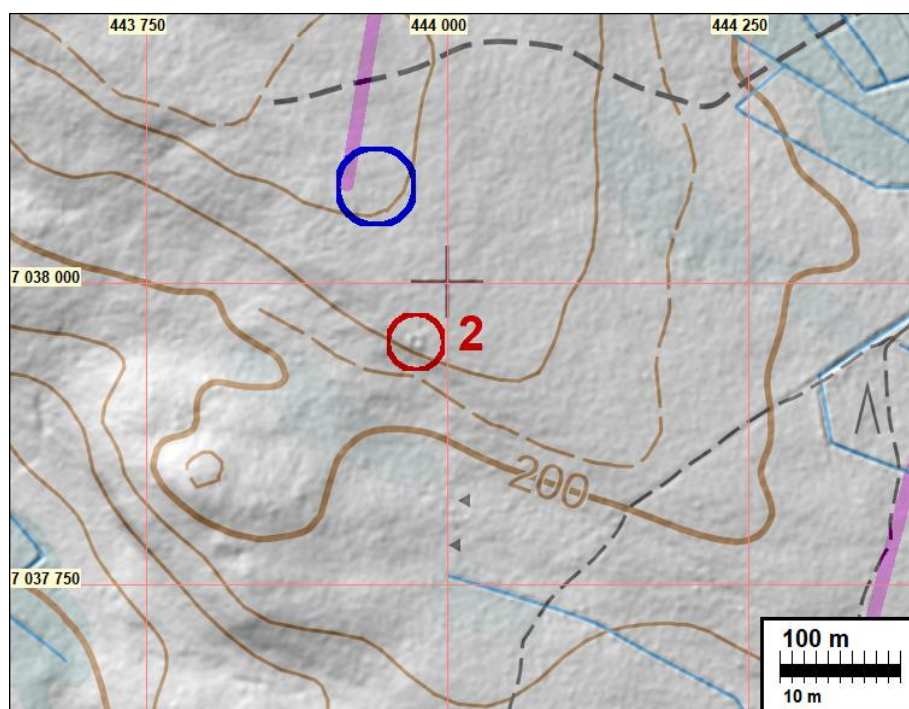
2 PYHÄJÄRVI LEPPÄMÄKI

Mjunnus: (uusi kohde)
 Status: kiinteä muinaisjännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

Koordin: N: 7037951 E: 443974

Tutkijat: Soisalo & Sepänmaa 2021 inventointi

Huomiot: Soisalo 2021: Ehjä tervahauta sijaitsee kuusikkorinteessä. Halkaisija 17 m, vallien korkeus 1 m. Maljamaisen muotoinen. Halssi kohti etelää. Tervahaudan vieressä sen pohjois- ja itäpuolella on ilmeisesti tervahaudan rakentamiseen liittyviä pieniä maa-aineksenottokuoppia.

Voimalapaikka sininen ympyrä ja huoltotie sinipunainen viiva.

Vasemmalla tervahauta, oikealla tervahaudan halssin kohta.

4 PYHÄJÄRVI LEPPÄLAMPI

Mjtunnus: 1000013435
 Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
 Ajoitus: ajoittamaton
 Laji: raaka-aineen hankintapaikat louhokset

Koordin: N: 7038592 E: 442473

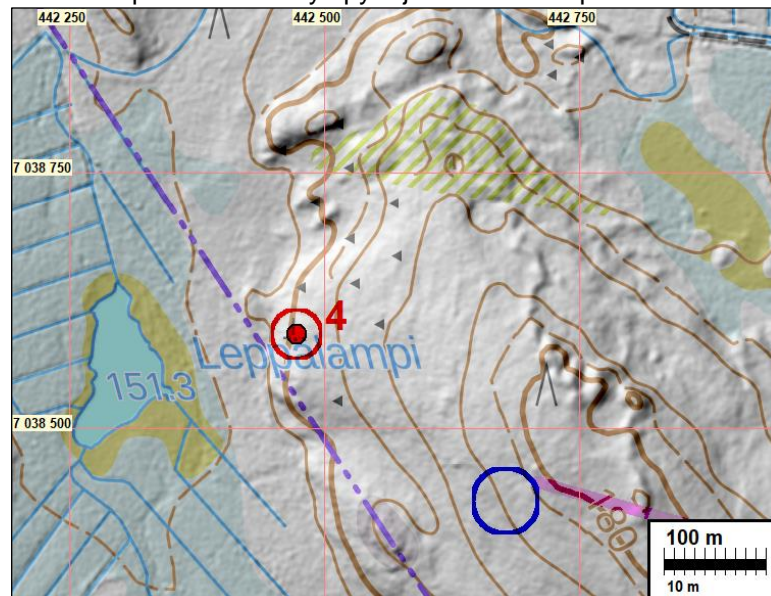
Tutkijat: Miikka Kumpulainen 2003 tarkastus

Huomiot: Muinaisjäänösrekisteri:

Kvartsilouhos on noin 4 kuutiometrin kokoisessa siirtolohkareessa Leppämäen luoteisrinteellä, pienellä terassilla. Siirtolohkareen lounaisseinämässä on savu-kvartsijuonne, josta on louhittu kvartsia noin 70 x 20 cm:n alalta. Juonteessa on selviä iskemisjälkiä ja maassa kvartsinpaloja. Leppämäen luoteisrinne on hyvin louhikkoinen, mutta siirtolohkare erottuu hyvin muista alueen lohkarista.

Soisalo & Sepänmaa 2021: Kohdetta ei tarkastettu vuoden 2021 inventoinnin yhteydessä.

Voimalapaikka sininen ympyrä ja huoltotie sinipunainen viiva.

Muut kulttuuriperintökohde

3 PYHÄJÄRVI SYRJÄMÄKI 2

Mjtunnus: (uusi kohde)
 Status: muu kulttuuriperintökohde
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: merkkipuu

Koordin: N: 7040127 E: 442693

Tutkijat: Soisalo & Sepänmaa 2021 inventointi

Huomiot: Sepänmaa 2021: Syrjämäen lounaaseen viettävässä, kivikkoisessa ja kallioisessa rinteessä on noin 5 m korkea oksaton vanha kelo. Sen kyljessä on noin 10 x 20 cm kokoinen vanha pilkka. Pilkassa on leimakirveellä hieman viistoon lyöty kruunuleima, halkaisijaltaan noin 3 cm. Lähiympäristö on nuorta mäntytaimikkoa.

Karttaote kohteen 1 yhteydessä.

Vasemmalla: Merkkipuu on taustalla keskellä oleva oksaton ja latvaton kelo. Oikealla: Pilkkaan lyöty kruunuleima. Alla merkkipuu kelo.

